

ABU ALI IBN SINONING “TIB QONUNLARI” ASARINING MOXIYATI

Ikramova Odinaxon Ubaydullayevna¹

¹*Namangan davlat Universiteti*

E-mail: mirzohid_0421@mail.ru

Phone: +998(99) 000 81 06

Annotatsiya. “Kitob al Qonun fit-tib” asari mashxur tibbiyot faning asoschisi Abu ali ibn Sinoga tegishli bo`lib, avval ham, hozir ham o`zining qadri qimmatini yo`qotmay, avloddan avlodga o`tib yanada sayqallanib va qadrlanib borayotgan tibbiy asardir. Bu kitob o`z davrining mufassil tibbiy ensiklopediyasi xisoblanib, xozirda deyarli barcha tibbiyot sohasi vakillariga asosiy qo`llanma bo`lib xizmat qilib kelmoqda.

**Kalit so`zlar:** ”Tib qonunlari”, Afshona shaxri, “Daf`al- mador al kulliya an al abdan al-insoniya bi-tadoruk anva-xata-at tadbir“, ”Al adbiyat al qalbiya”, gigiyena, ichki kasalliklar, endokrin, kasalliklar, yuqumli kasalliklar.

Ibn Sinoning asl va to`liq ismi: Abu Ali ibn al Abdulloh ibn al-Hasan ibn Ali ibn Sino xisoblanadi. U 980-yil 18-iyunda Buhoro yaqinidagi Afshona shaxrida tug`iladi. Abu ali ibn Sino yoshligidan juda zexnli inson bo`lib, 10 yoshida qur`onni to`liq yod oladi, 16 yoshidayoq deyarli kitoblarni mutolaa qilib, tabib unvonini olishga ulguradi. Ba`zi sabablarga ko`ra ibn Sino o`z davlatini tashlab Buhorodan Xorazmga o`tishga majbur bo`ladi va bu Xorazmdagi paytlarda uning ijodiy davri boshlanadi. U yerda o`zining birinchi asari “Daf`al-mador al kulliya an al abdan al -insoniya bi-tadoruk anva-xata-at tadbir“ (Tadbirda yo`l qo`yilgan xatolarni bartaraf qilish yo`li bilan insonlarga tanasiga yetilgan zararni tugatish“) deb ataladi va bu asar keyinroq (Tibbiy qoidalarda uchraydigan xatolarni tuzatish) deb ataladi. Kitobning muqaddimasida yozilishicha ibn Sino bu asarni Xorazm shoxining bosh vaziri Abu Muhammad as-Sahliyning taklifiga ko`ra yozilgan. Bu asar ibn Sinoning birinchi tibbiy asari edi. Keyinchalik Hamadonda o`zining yirik asari “Tib qonunlari “asarinin birinchi kitobini yozib tugatadi, bundan tashqari tibbiyotga oid “Al adviyat al-qalbiya “(yurak dorilari”) asarini ham yozadi. Keyinchalik 18 jildlik falsafiy yirik asari” Kitob ash-shifoh” (Shifo kitobi) asarini tabiat xaqidagi qismini yozadi, shu bilan birga Aristotelning asarlariga sharxlar ham yozgan. ibn Sino “Shifo kitobi” asarini tugatish asnosida to`rt oy qal`ada qamalib yotadi, shunda ham ijoddan to`htamay, bu yerda “Kitob al hidoya”(To`g`ri yo`l kitobi”), “Hayyi bin yakson (“Uyg`oq og`li tirik”), ”Kitob al-qulanj” (“Yo`g`on ichak yallig`lanishi”)nomli uchta kitob yozadi. Abu Ali ibn Sino barcha soxada barakali ijod qiladi, uning 47 ga yaqin asarlari mavjud bo`lib, ularning oltitasi tibbiyotga oid xisoblanadi. ”Tib qonunlari” asari ham, shular

jumlasidan. ”Alqonun“dastlab 14 jilddan iborat bo`lgan, hozirda u 6 jildga keltirilgan va turli tillarga tarjima qilingan.

Ushbu kitob o`z ichiga 5 bo`limni oladi, bular quyidagilardir.

1-kitob: Kasalliklarning kelib chiqishi, ularning sabablari, ko`rinishi va turlari haqida umumiy tushunchalar beriladi. Bu bo`limda inson sog`ligini qanday saqlash uni qanday amalga oshirish va kasallik bosqichlarida davo choralari yozilgan.

2-kitob: O`sha davrdagi o`simlik, hayvon va ma`danlardan olinadigan 800dan ziyod dorilar, ularni qanday tayyorlash va qo`llash usullari xaqida tushunchalar beriladi.

3-kitob: Inson azolarining barcha kasalliklariga alohida to`xtalib o`tiladi. Har bir a`zoning kasalligi, uning qanday kechishi, unga qo`llaniladigan davo choralari batafsil yozilgan.

4-kitob: Inson azolariga bog`liq bo`lmagan turli shish, isitma, rak, toshma yara va chaqalar, o`tkir yuqumli kasalliklar: chechak, vabo, qizamiq, qizilcha, vabo, moxov, quturish kasalliklari; turli toksin va toksikologiya, zaxarlanish xaqida ma`lumot berib, davo choralari xaqida ma`lumot berib o`tilgan.

5-kitob: Farmakologiya yani turli xildagi dori-darmon tayyorlash, ziddi zaxar, emlash habdori, qaynatma, damlamalar xaqida umumiy va xususiy tushunchalar berilgan.

“Tib qonuni” asari juda keng qamrovli asarki, undan hozir ham tibbiyotda barcha tibbiy soha vakillari foydalanib kelishmoqda. Zamonlar osha, bu asar o`zining qiymatini yo`qotmaydi. Bu asarning mukammal, sodda tilda, aynan tabiiy yo`llar orqali kasallikni oldini olish va uni davolash xaqida so`z bo`radi. Buni birgina ushbu sheriy ifodadan ham bilib olishimiz mumkin.

Ovqat ko`p laziz bo`lsa xam,

Ko`p emagil, keltiradi dardu-g`am

“Tib qonunlari” asari xozirgi vaqtda gigiyena, ekologiya, farmakologiya, ichki kasalliklar, endokrinologiya, yuqimli kasalliklar fanini o`tishda tibbiyot xodimlariga dasturilamal bo`lib xisoblanadi xisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Konoplya Ye.F “Membrannie mexanizmi garmonolnoy regulyatsii”. Minsk 1991-yil
2. To`raqulov .Ya.X.Tireoidnie garmoni Toshkent 1992-yil
3. A.N.Karimov Patologik fiziologiya Toshkent 2008-yil
4. ziyo.uz sayti
5. Niyazmetov B., Akhmedov R., Mirzaolimov M. UNCOU'LED RESPIRATION IN BIRD MITICHONDRIA: CONNECTION WITH THERMOGENESIS //Bulletin of Namangan State University. – 2019. – T. 2019. – C. 18.
6. Mirzaolimov M. M., Abdullaev G. R., Abdullayev S. S. ROLE OF A CALORIE-RESTRICTED DIET IN PROLONGING THE LIFESPAN OF AN ORGANISM AND ITS

- MITOCHONDRIAL MECHANISMS //Scientific Bulletin of Namangan State University. – 2019. – Т. 1. – №. 10. – С. 106-112.
7. Axmerov R. N. et al. ON THE POSSIBILITY OF UNCOUPLED MITOCHONDRIA IN BROWN FAT OF NEWBORN GUINEA PIGS //Scientific Bulletin of Namangan State University. – 2019. – Т. 1. – №. 9. – С. 49-55.
  8. Mirzaolimov M. M. et al. THE METHOD OF SEPARATION OF MITOCHONDRIAS AND DETERMINATION OF PHYSIOLOGICAL AND BIOCHEMICAL CHANGES IN ORGANISMS IN ONTOGENESIS //Scientific Bulletin of Namangan State University. – 2020. – Т. 2. – №. 3. – С. 175-178.
  9. Soliev N., Mirzaolimov M. ACTION OF CALCIUM ON THE CONTENT OF PHOSPHOTYDYLCHOLIN, PHOSPHATYL ETHANOLAMINE AND THEIR LYSOFORMS IN THE RAT LIVER MITOCHONDRIA //Scientific Bulletin of Namangan State University. – 2019. – Т. 1. – №. 3. – С. 69-71.
  10. Mirzavaliyevich M. M., Adashaliyevich N. Q. Soy protein, isoflavones, and cardiovascular health //International Journal of Scientific Trends. – 2023. – Т. 2. – №. 4. – С. 10-18.
  11. Mirzavaliyevich M. M., Adashaliyevich N. Q. Soy protein, isoflavones, and cardiovascular health //International Journal of Scientific Trends. – 2023. – Т. 2. – №. 4. – С. 10-18.
  12. Анваров Ф. Р., Мирзаолимов М. М. ГЕРИАТРИЯ (ОПРЕДЕЛЕНИЕ ПОНЯТИЙ; ЗАДАЧИ, СТОЯЩИЕ ПЕРЕД ЭТИМ НАУКАМ; РАЗДЕЛЫ И ДОСТИЖЕНИЯ) //TA'LIM VA RIVOJLANISH TASHLIL ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2022. – С. 326-332.
  13. Мирзаолимов М. М. Рахимжонович МАГ ВЛИЯНИЕ ПЕРЕКИСНОГО ОКИСЛЕНИЯ ЛИПИДА НА МИТОХОНДРИЮ ПЕЧЕНИ КРЫС ПРИ ПОСТНАТАЛЬНОМ ОНТОГЕНЕЗЕ //INTERNATIONAL JOURNAL OF DISCOURSE ON INNOVATION, INTEGRATION AND EDUCATION. – 2020. – Т. 1. – №. 5. – С. 78-86.
  14. Сопиев Ш. К., Рўзибоева С. И., Мирзаолимов М. М. ПОДХОДЫ К РАЗВИТИЮ ДЕТСКО-ЮНОШЕСКОГО СПОРТА И ПОСТРОЕНИЮ МНОГОЛЕТНЕЙ ПОДГОТОВКИ И ПОСТРОЕНИЮ МНОГОЛЕТНЕЙ ПОДГОТОВКИ //PEDAGOGS journali. – 2022. – Т. 5. – №. 1. – С. 162-170.
  15. Мирзаолимов М. М. и др. ГЕРИАТРИЯ (ОПРЕДЕЛЕНИЕ ПОНЯТИЙ; ЗАДАЧИ, СТОЯЩИЕ ПЕРЕД ЭТИМ НАУКАМ; РАЗДЕЛЫ И ДОСТИЖЕНИЯ) //TA'LIM VA RIVOJLANISH TASHLIL ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2022. – С. 143-149.
  16. Таджибаева Г. И., Мирзаолимов М. М. КАЛАМУШЛАРДА СУРУНКАЛИ ЭМОЦИОНАЛ СТРЕСС МОДЕЛИНИ ЯРАТИШ ВА ОРГАНИЗМДАГИ БИОКИМЁВИЙ ЎЗГАРИШЛАРНИ АНИҚЛАШ //BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2022. – С. 166-170.
  17. Атаханова С. Д. СТРЕСС ТАЪСИРИДА ОРГАНИЗМ АЪЗО ВА ТИЗИМЛАРИДАГИ ФИЗИОЛОГИК-БИОКИМЁВИЙ ЎЗГАРИШЛАР //BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2022. – Т. 2. – №. 4. – С. 215-219.
  18. Сопиев Ш. К., Рўзибоева С. И., Мирзаолимов М. М. ЕДИНСТВО И ВЗАИМОСВЯЗЬ СТРУКТУРЫ СОРЕВНОВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ И СТРУКТУРЫ ПОДГОТОВЛЕННОСТИ //PEDAGOGS journali. – 2022. – Т. 10. – №. 4. – С. 220-228.
  19. Таджибаева Г. И., Мирзаолимов М. М. МИТОХОНДРИЯНИНГ ТАРКИБИЙ ТУЗИЛИШИ ВА БАЖАРАДИГАН ВАЗИФАЛАРИ //PEDAGOGS journali. – 2022. – Т. 8. – №. 1.
  20. Мирзаолимов М. М. и др. КИСЛОРОД ВА АЗОТ ФАОЛ ШАКЛЛАРИ СИНТЕЗИ //PEDAGOGS journali. – 2022. – Т. 7. – №. 1. – С. 394-400.
  21. Мирзаолимов М. М. Абдуллаев Гофуржон Рахимжонович., Влияние перекисного окисления липида на митохондрию печени крыс при постнатальном онтогенезе //International journal of discourse on innovation. Integration and education, Uzb, December. – Т. 11. – С. 78-86.

22. Karimov M. A. et al. RESULTS OF COMPLEX TREATMENT OF ORAL HEMANGIOMAS. – 2023.
23. Mavlanova S. MM Mirzaolimov Odam va hayvonlar fiziologiyasi (o ‘quv–uslubiy majmua). Namangan, 2021.
24. Рахматуллаев А. М., Мирзаолимов М. М. РОЛЬ НА-К-НАСОСА. АКТИВНЫЙ ТРАНСПОРТ ИОНОВ КАЛЬЦИЯ И ВОДОРОДА В КЛЕТКЕ //Journal of new century innovations. – 2023. – Т. 43. – №. 1. – С. 8-13.
25. Niyozov Q. A., Mirzaolimov M. M., qizi Kabirova Z. A. WOGONIN ON THE MECHANISM OF INFLUENZA VIRUS INFECTION OF ALVEOLAR MACROPHAGE INFLAMMATORY SUBSTANCES //Educational Research in Universal Sciences. – 2023. – Т. 2. – №. 5. – С. 347-352.
26. Jalolov I. et al. FLAVONOIDS OF PAPAVER ANGRENICUM PLANT //Science and innovation. – 2023. – Т. 2. – №. D10. – С. 91-94.
27. Мирзаолимов М. М. и др. ЖИСМОНИЙ РИВОЖЛАНИШ, ТАЙЁРГАРЛИК ДАРАЖАСИ ВА ИНТЕЛЛЕКТУАЛ ҚОБИЛИЯТ ЎРТАСИДАГИ БОҒЛИҚЛИК //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – Т. 43. – №. 7. – С. 58-63.
28. Мирзаолимов М. М. и др. БОШЛАНГИЧ СИНФ ЎҚУВЧИЛАРИНИНГ ЖИСМОНИЙ РИВОЖЛАНИШ ДАРАЖАСИНИ АНИҚЛАШ УСЛУБЛАРИ //World scientific research journal. – 2024. – Т. 26. – №. 2. – С. 7-12.
29. Umirzaqovna X. N., Mirzavaliyevich M. M. FLAVOSANNI JIGAR MITOXONDRIYALARINING NAFAS OLISHI VA OKSIDLANISHLI FOSFORLANISHIGA TA’SIRI //Journal of new century innovations. – 2023. – Т. 43. – №. 1. – С. 21-27.
30. Мирзаолимов М. М., Ниёзов К. А. ФЛАВАНОИДНЫЕ КОНСЕРВИРУЮЩИЕ РАСТИТЕЛЬНЫЕ ЭКСТРАКТЫ //Educational Research in Universal Sciences. – 2023. – Т. 2. – №. 6. – С. 187-193.
31. Mirzavaliyevich M. M., Xayitaliyevich Y. U. APIGENIN //" CANADA" INTERNATIONAL CONFERENCE ON DEVELOPMENTS IN EDUCATION, SCIENCES AND HUMANITIES. – 2023. – Т. 9. – №. 1.
32. Mirzaolimov M. M. et al. EFFECTS OF NATURAL FLAVONES ON MEMBRANE PROPERTIES AND CITOTOXICITY OF HELA CELLS //MAGISTRLAR. – 2023. – С. 26.